Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, year: 2008, vol: 41, no: özel sayı, 175-199

Turkish Grammar Teaching in Primary Schools and 2005 Turkish Teaching Curriculum

Murat ÖZBAY* **Ahmet BALCI****

ABSTRACT. Grammar teaching is important for improving basic language abilities. The main aim in grammar teaching isn`t teaching of grammar rules. The students are aimed to get the ability of using Turkish correctly. When we research about the Turkish teaching programmes for primary schools we can see the studies about usage of language in the first grade (1-5. classes). In the second grade (6-8. classes), it`s focused on teaching rules. In 2004 with the new Turkish teaching programme, the grammar studies were excluded from the curriculum of first grade (1-5. classes). In the second grade (6-8. classes), subjects were divided into three classes. At first, sounds and letters were given and then sentences were studied. It is impossible to see the order of subjects during repetitions and teaching.

Key Words: Primary Schools, Grammar Teaching, Turkish Teaching Curriculum

SUMMARY

Language is the basic mean to provide the communication among people. At the same time, it is the of culture. Grammar examines the sound, the form and the sentence structure and determines the rules of language. Grammar teaching is teaching of the language rules. But grammar teaching isn`t only the teaching of rules. Grammar teaching has an important effect on improving other language abilities and correct usage of language. Students gain the ability of making true sentences and effecting expressions thanks to the grammar

* Prof. Dr. Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching
** Research Asist. Gazi Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching

teaching. Grammar teaching is also important in enlarging vocabulary and understanding the rule of spelling. The main point in grammar teaching is sentences. Subjects should be studied according to sentences and examples of subjects should be chosen from the texts. Grammar subjects should be examplified with the usage in sentences in texts. Meanwhile, subjects should be taught related with other language abilities (reading, speaking, writng, listening). In order to teaching grammar properly, course boks should be prepared properly and expedient to aim.

This research aims at assession of the level of Turkish grammar teaching according to prımary Turkish programme. In this aspect, it is a descriptive study. In thiş study, prımary Turkish programmes were scanned and datas were collected. According to this data Turkish grammar teaching in primary schools was evaluated.

After the declaration of Republic in Turkey, in different years Turkish teaching programmes were presented. For the first grades (1,2,3,4,5 classes) grammar subjects in the teaching programmes in 1924 and 1926 were mostly Ottoman Turkish. In these programmes, titles of grammar subjects were given and asked to teach with practical activities. Grammar subjects were excluded from the programme in 1936. Only titles of grammar subjects were given in Turkish teaching in 1948 and 1968. In this programme it was asked to teach grammar in order to gain the ability of correct use of Turkish. In the programme of 1981 there were the same explanations. In 2004 grammar subjects were excluded from the Turkish teaching programme again. In these programmes, it was asked to teach correct use of language. The first Turkish teaching programme for the second grade (6,7,8 classes) was in 1924. In this programme grammar subjects were only prepared as titles. Subjects mostly included Ottoman Turkish grammar subjects. The new Turkish teaching programme in 1929 was prepared in the same way. The programme in 1931 arrange grammar subjects in a more clear way. But because of the arguements about Turkish grammar rules, subjects were excluded from the programme in 1938. In 1949, grammar subjects were again studied. Subjects were prepared in a more detailed way. The programme of 1981 was the same. With the programmes of 1949 and 1981 grammar subjects were asked to study in a more detailed way every year. In these programmes, titles don't change according to classes but they are studied in a more detailed way than the year before. Also text will be used when teaching grammar subjects. In the last programme in 2005 grammar sujects were divided into three (6-8.) classes. Sounds and syllables will be taught at first. Respectively, syllable, parts of speech and sentence will be studied.

We can conclude that this results seen when Turkish teaching curriculum is examined:

-in the first grade it is asked to study subjects in order to use the language correctly

-in the second grade grammar titles gain importance.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2008, cilt: 41, sayı: özel sayı, 175-199

İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi ve 2005 Türkçe Öğretim Programı

Murat ÖZBAY* **Ahmet BALCI****

ÖZ. Dil bilgisi öğretimi temel dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir öğrenme alanıdır. Dil bilgisi öğretiminde asıl amaç dil bilgisi kurallarının öğretilmesi değildir. Dil bilgisi öğretimi ile öğrencilerin Türkçeyi doğru kullanma becerisini kazanmaları amaçlanır. İlköğretim okulları için hazırlanan Türkçe öğretim programları incelendiğinde birinci kademede (1-5. sınıflar) dilin doğru kullanımına ilişkin çalışmalar öne çıkmaktadır. İkinci kademede (6-8. sınıflar) ise daha çok kural öğretimi yapılmıştır. 2004 yılında hazırlanan yeni Türkçe öğretim programlarıyla ilköğretim birinci kademede (1-5. sınıflar) Türkçe dil bilgisi konuları programdan kaldırılmıştır. İlköğretim ikinci kademede (6-8. sınıflar) ise konular üç sınıfa dağıtılmıştır. Konularda ses ve harften başlayarak cümleye doğru giden bir sıra izlenmiştir. Yeni Türkçe öğretim programında konu sıralamasında görülen bu düzeni konu tekrarları ve öğretim sürecinde görmek mümkün değildir.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, Dil Bilgisi Öğretimi, Türkçe Öğretim Programı.

GİRİŞ

İletişimin temel aracı "dil"dir. "Dil"in farklı özelliklerini çeşitli tanımlarda görmek mümkündür. Türkçe Sözlük'te dil; "insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan" (TDK, 2005: 526) olarak tanımlanır. Aksan (2000: 55) da dilin iletişim niteliği üzerinde durur: "Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir."

* Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
** Arş. Gör. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Kaplan (2004) ise dili kültürün taşıyıcısı olarak tanımlar. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere dil, iletişimi sağlayan ve sürekli gelişimi içerisinde kültürü taşıyan ögedir. İletişimin boyut değiştirdiği ve çeşitlendiği günümüzde dahi dil, en önemli iletişim aracı olma özelliğini korumaktadır. İletişimi sağlayabilmek, kültürel değerleri yeni nesillere aktarabilmek ancak nitelikli bir dil eğitimi yani Türkçe eğitimi ile olabilir.

Dil bilgisi bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını belirleyen bilimdir (TDK, 2005: 529). Ancak dil bilgisi sadece kuralları aktarmakla kalmaz. Diğer dil becerilerini geliştirmemizde ve dili doğru kullanmamızda yardımcı olduğu gibi doğru düşünmemizde de önemli bir etkiye sahiptir (Kavcar vd., 1998: 74).

Dil bilgisi öğretimi, dört temel dil becerisinden ayrı olarak değerlendirilse de aslında bu temel becerilerin geliştirilmesinde en önemli araç konumundadır. Dil öğretimi kaynakları içerisinde dil bilgisi önemli bir yer tutar (Marshall, 1994: 37; Özdemir, 2001: 46-57). Bu temel becerileri geliştirici etkisinden dolayı dil bilgisi çalışmalarının okuma ve yazma çalışmaları ile birlikte yürütülmesi zorunludur. Dil bilgisi öğretimi sayesinde çocuklar, doğru cümle kurma ve düşüncelerini daha etkili bir şekilde anlatma becerilerini kazanacaklardır (Akyol, 2001: 93-101). Doğru konuşma ve yazmayı geliştirme, söz varlığını zenginleştirme, doğru cümle kurma, yazım kurallarını kavrama gibi davranış değişiklikleri dil bilgisinin doğru olarak öğretilmesi ile mümkündür (Kavcar vd., 1998: 73-85; Sever, 1999: 24-25). Dil bilgisinin diğer dil becerilerini geliştirme amacıyla öğretilmesi iletişim, anlama ve etkileşim becerileri ile kavram gelişimini de sağlayacaktır (Güneş, 2007, 15).

Dil bilgisi öğretiminde yöntem olarak tümevarımın kullanılması uzun bir süredir savunulmaktadır. Ancak burada kalıp bilgilere değil örneklerden ve benzerliklerden hareketle kurala varma vardır. Ayrıca öğretilen kuralın ezberden öteye geçip kalıcılığının sağlanması için alıştırmalara önem verilmelidir. Alıştırmalar tekdüze tekrar örnekleri yerine okuma, konuşma, yazma, dinleme gibi diğer dil etkinlikleriyle bütünleştirilerek yapılırsa kuralın değil doğru kullanımın öğretilmesi gerektiği ilkesi de hayata geçirilmiş olur. Konular yalın değil daima cümleden hareketle ve cümle içinde kullanımıyla verilmelidir. Doğal örneğin bulunması açısından da dilin estetik yönünü yansıtan edebî eserlerden alınan cümlelere yer verilmelidir (Göğüş, 1978: 349-351).

Dil bilgisi öğretiminde tümevarım yerine tümdengelimin benimsenmesi ve buna uygun olarak öğretimin diğer beceri çalışmaları ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunan eğitimciler de vardır. Tümdengelim çalışmaları içinde de özellikle cümle ve kelime çözümleme çalışmaları istenilen amaçlara ulaşmada kolaylık sağlayacaktır (Demirel, 1999: 197-199; Göğüş, 1978: 352-358; Öz, 2001: 266-267). Konu işlenişinde eldeki metinlerden

hareket edilmesi de bütüncül bir anlayışla derslerin işlenmesine hizmet edecektir.

Dil bilgisinin dört temel dil becerisinden biri olarak sayılmaması bu eğitimin gerekliliği ya da gereksizliği üzerindeki tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar özellikle dilin iletişim özelliğini geliştirecek etkinliklerle öğretilmesi gerektiğini savunanlarca ortaya atılmıştır. Ancak dil bilgisi dil eğitiminin temel hedefi olmasa da dilin doğru kullanımını öğretmede önemli araçlardan biridir (Özdemir, 2001: 46).

Dil bilgisi eğitimi bütünüyle dil becerilerini geliştiren tek etmen değildir. Bu sebeple dil eğitiminin tamamen dil bilgisi öğretimine dönüştürülmesi sakıncalıdır. Ancak dil bilgisi eğitiminin, bireyde anlama ve anlatma yani temel dil becerilerinin geliştirilmesinde ve dilin doğru kullanımının öğretilmesinde önemli etkileri vardır (Göğüş, 1978: 337). Dil bilgisinin kural öğretiminden çıkarılarak doğru kullanımı sağlayacak şekilde verilmesi gerekir (Akyol, 2001: 93; Başkan, 1975: 437).

Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin de dil bilgisi öğretiminde kuralı öğretmekten daha çok kullanımın daha önemli olduğuna ve dil bilgisinin öğrencilerin diğer dil becerilerini geliştirdiğine inandıklarını ortaya koymaktadır (Aydın, 1999: 25).

Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretiminin gerekliliği noktasında sağlanan ortak görüş, beraberinde dil bilgisinin işlevsel olarak öğretilmesi gerektiği önerisini de getirmiştir (Musaoğlu, 2002: 15-25). Günlük hayatta dil bilgisi kurallarının birebir kullanılmaması ve yararlarının ancak dolaylı yollarla ölçülebilmesi, dil bilgisi öğretiminde işlevselliğin ve kullanılabilirliğin öne çıkarılmasını sağlamıştır.

Türkçe öğretimi içinde dil bilgisi öğretiminin gerekliliği ve doğru yöntemin kullanımının yanında konu başlıklarının belirlenmesi ve öğretim sırası da önemli bir tartışma konusudur. Dil bilgisi öğretiminde konu sıralaması belirlenirken mantıksal sıralamalar kadar öğrenci eksiklikleri ve ders işleme süreci de dikkate alınmalıdır (Rona ve Parsons, 2002: 11). Dilin günlük kullanımında en sık karşılaşılan kurala daha çok zaman ayrılması öğretimi kolaylaştırması ve işlevselliği sağlaması açısından önemlidir. Ancak öğretimde faydanın gözetilmesi kadar dil bilgisi konuları arasında dengeli bir dağılımın sağlanması da gereklidir (Göğüş, 1978: 340-341).

Konu sıralamasının belirlenmesinde konuların her sınıfa göre ayrılarak işlenmesinde çeşitli sakıncalar görülmektedir. Çocuğun dil sorunlarıyla her yıl karşılaştığı düşünülürse konuların da her yıl yeniden biraz daha derinleştirilerek işlenmesi hatırlamayı ve bilgi arttırmayı kolaylaştırabilir. Çocukta soyut düşünme yeteneği geliştikçe öğrenme de kolaylaşacak ve konularda her yıl biraz daha derinleşme sağlanabilecektir. Burada öğrencilerin bireysel öğrenme

ihtiyaçlarının doğru belirlenmesi çok önemlidir. Ancak öğrenciler arasındaki düzey ayrımını derinleştirmemek için belirli bir standardın da sağlanması gerekir (Göğüş, 1978: 347). Dil bilgisi öğretiminde çağdaş eğitim yaklaşımlarının alana uyarlanması, anlam bilimine gereken önemin verilmesi ve metinden hareket edilmesi de dikkat edilmesi gereken başlıklardır (Karadüz, 2007: 288-296). Bu çalışmalarda ve konu işlenmesinde hareket noktası metin ve cümle olmalıdır (Sever vd., 2006: 27; Yıldız, 2003: 110-112).

Görüldüğü gibi dil bilgisi öğretiminin önemi ve öğretimde doğru yöntemin seçimi uzmanlarca da dikkat edilmesi gereken başlıklar olarak ortaya konmaktadır. Ancak bu konuda temel kaynak niteliğinde sayılabilecek ders ve kaynak kitapların yazımında var olan sorunlar istenen düzeyde çözülmemiştir (Sezgin, 1998: 87). Yazılan dil bilgisi kitapları özellikle işlevsel dil bilgisi anlayışına uygun olursa öğretim de kolaylaşacaktır (Özdemir, 2001: 46; Sağır, 2002: 26). Dilbilim verilerinden hareket eden kitaplar karmaşıklığı azaltacak, kuralı kullanımdan hareketle öğretecektir (Csaki, 2000: 14; Sezer, 1988, 50).

Örnekler ve uygulamalar diğer dil becerilerinden koparılmasa da dil bilgisinin ayrı ders saatinde işlenmesi gerektiği konusunda görüş belirtenler de bulunmaktadır (Demirel, 1999: 97; Göğüş, 1978: 351). Yapılan bir araştırmada öğretmenlerin de bu görüşte olduğu görülmektedir. Dil bilgisi ders saatlerinin bağımsız olması gerektiğini "Uygun ve kısmen uygun" olarak gören öğretmenlerin oranı %68,51'dir (Özbay, 2003: 36). Ancak dil bilgisi derslerinin diğer beceri alanlarından ayrılmayarak öğretilmesi gerektiği savunuluyorsa konuların bağımsız ders saatlerinde değil bütünün içinde öğretilmesi şarttır (Kavcar vd., 1998: 80).

Bu açıklamalar doğrultusunda dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunları; ezbere dayalı bir dil bilgisi öğretiminden hâlâ vazgeçilmemiş olması, ders ve kaynak kitaplarla öğretmenlerin bilgileri arasındaki tutarsızlıklar, dil bilimin yeni verilerinin öğretime yansıtılmasında görülen eksiklikler olarak sıralayabiliriz (Özbay, 2006: 153).

Ülkemizde dil bilgisi eğitiminin ilk basamağını ilköğretim okulları oluşturmaktadır. İlköğretim okulları için hazırlanan programlar genel olarak incelendiğinde ilköğretimin birinci kademesinde dil bilgisinin daha çok diğer alanlarla ilişkilendirilerek kullanımın öğretimine ağırlık verildiği görülmektedir. İlköğretim ikinci kademe dil bilgisi öğretiminde ise konu içeriğine daha çok önem verilmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırma, ilköğretim Türkçe programlarından hareketle Türkçe dil bilgisi öğretiminde gelinen noktayı değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma betimsel niteliklidir. Araştırmada tekil tarama modeli

kullanılmıştır. Tekil tarama modelleri ilgilenilen olay, madde, birey, grup, kurum vb. değişkenleri tanımlamaya çalışır (Karasar, 2003: 79).

Bu çalışmanın verileri, alanyazın ve ilköğretim Türkçe programları taranarak toplanmıştır. İlköğretim okullarındaki Türkçe dil bilgisi öğretimi bu verilerden hareketle değerlendirilmiştir.

İlköğretim Türkçe Programlarında Dil Bilgisi Öğretimi

Günümüzde ilköğretim birinci kademeyi oluşturan ilk beş sınıf Cumhuriyetin ilk yıllarında "ilk mektep", ilerleyen yıllarda "ilkokul" olarak adlandırılmıştır. 1924 yılında ilk mektepler için hazırlanan programda ilk mekteplerin ilk üç sınıfında dil bilgisi konuları bulunmamaktadır. Ancak dördüncü ve beşinci sınıflarda "Sarf Dersleri" başlığı altında dil bilgisi konuları programa alınmıştır. Bu bölümün başında üçüncü sınıfta kavaid dersi olmasa da "kıraat dersinde tatbikî ve amelî bir tarzda ve şifahî olarak talebeye (cümle, fiil, fâil, isim ve sıfat) fikirleri"nin (Maarif Vekâleti, 1340-a: 11) verilmesinin istenmesi, dil bilgisi öğretiminde kullanıma önem verildiğini göstermektedir.

Üçüncü sınıfta başlayacak olan eğitimde isim, sıfat, zamir, terkipler, fiil, mastar ve cümle konusunda açıklama ve alıştırmalara; dördüncü sınıfta "*kelime, hece, harf, hareke, ahenk kaidesi (kelimenin aksâmı), isim, sıfat, zamir, mastar, fiil (zaman, şahıs, kemiyet, lâzım, müteaddî, ma'lûm, meçhul, müsbet, menfi, istifham, rabt sigaları, mürekkeb fiiller), zarf, edat, cümle*" konularına yer verilmiştir (Maarif Vekâleti, 1340-a: 11).

Osmanlı Türkçesi kurallarının belirgin etkisinin hissedildiği bu başlıkların öğretilmesinde yöntem olarak tümevarım önerilmiştir: "*Sarf derslerinde her zaman misallerden kaidelere gidilecek: Yani evvela münasip cümleler yazdırılarak matlup olan sarf ve nahiv kaideleri bunlardan çıkarılacaktır. Bir defa çıkarılmış olan kaideler, ekserisi şifahî olmak üzere müteaddit temrinlerle takviye edilecektir*" (Maarif Vekâleti, 1340-a: 11) ifadesi, yöntem kadar alıştırma ve tekrara da önem verildiğini göstermektedir.

1926 tarihli İlk Mektep Müfredat Programı okuma, yazma, ezber, inşat, imla, kavaid gibi öğrenme alanlarını ayrıntılı olmasa da bağımsız bir şekilde değerlendirmesiyle daha sonra hazırlanan programlara örnek olmuştur. "Kavaid" başlığı altında değerlendirilen dil bilgisi konularının içerik olarak 1924 programından farkı yoktur. Ancak bölüm başındaki "ilk mektepte sarf ve nahiv kaideleri kitaptan veya mücerret bir surette öğretilmekten ziyade çocukları doğru konuşmaya ve yazmaya alıştırmak sayesinde amelî olarak tedris edilecektir" ifadesi, kural yerine beceri kazandırılması ilkesine dikkat çekmektedir (Maarif Vekâleti, 1926: 41).

1936 tarihinde yayımlanan ilkokul Türkçe programında, Türkçe dil bilgisi kurallarının tam ve doğru olarak tespit edilinceye kadar dil bilgisi konularının

Türkçe programlarından geçici olarak çıkarılması yönündeki karar doğrultusunda bu konulara yer verilmediği görülür. Dil bilgisi ile ilgili olarak sadece programın "hedefler" bölümünde "dilimizin tâbi olduğu esaslı kaideleri sezdirip sınırlandırmak suretiyle Türk dilini kullanışta güven kazandırmak" (Kültür Bakanlığı, 1936: 38) açıklaması bulunmaktadır. Buradaki ifadeden anlaşılacağı üzere kurallar programdan çıkarılmış ama sezdirerek öğretme ve kuralı kullanımda duyumsatma anlayışı benimsenmiştir.

1948 yılında hazırlanan ilkokul programı daha önce hazırlanmış programlara oranla önemli yenilikleri bünyesinde barındırmaktadır. "Okuma, Söz ile İfade (Konuşma), Yazı ile İfade (Yazma), İmlâ ve Dil Bilgisi" başlıkları altında alt becerilere yer verilen bu programda, her sınıf için bu becerilere yönelik amaçlara yer verilmiştir.

1948 programının dil bilgisi bölümünde amaç; konuşma, yazma ve okuma gibi becerilerin kazandırılmasında ve kullanılmasında öğrencilere güven kazandırmak olarak belirlenmiştir. Yapılan açıklamalarla ilk üç sınıfta dilin doğru kullanımını sağlayacak uygulamalara yönelik etkinliklere yer verilmesi istenmiştir. Kısaca kural öğretimi değil dili doğru kullanma alışkanlığı kazandırılmaya çalışma esas alınmıştır. Düzgün konuşma, sesleri doğru çıkarma ve doğru cümle kurma alıştırmaları ilk üç sınıfın konularını içermektedir. Bu çalışmalarda terimler ve adlandırmalar yerine kullanım öne çıkarılmıştır. Dördüncü ve beşinci sınıflarda belirlenen konuların anlatılmasında örneklerden kurallara gidilecek ve kural sonrasında yeniden örneklere dönülerek belirli aralıklarla tekrar yaptırılacaktır (MEB, 1948: 110-112). Bu genel açıklamalar doğrultusunda her sınıfta işlenecek dil bilgisi konu başlıkları şu şekilde belirlenmiştir:

I. Sınıf: İsimler, isimlerde teklik ve çokluk, sıfatlar, fiiller, fiillerde zaman, ses ve hece.

II. Sınıf: Hâl ekleri, kelime türetme, kelimede anlam çeşitliliği.

III. Sınıf: Eklerin anlam üzerindeki etkileri (yapım ekleri), hâl ekleri, tekil ve çoğul isimler, sıfat, zamir, fiil.

IV. Sınıf: Cümle ve kelime, kelime yapısı (hece, sesli ve sessiz harfler, hecelerde uyum), isimler (özel isim, cins isim, birleşik isimler, tekil ve çoğul isimler, isimlerde sevgi, acıma ve küçültme anlamı veren ekler, isim grupları), sıfatlar (sıfat çeşitleri, isimlerden türeyen sıfatlar, sıfat grupları), fiil (üç basit zaman), şahıs zamirleri.

V. Sınıf: Zamirler (şahıs zamirleri; belgisiz, soru ve işaret zamirleri; iyelik ekleri), fiiller (özne ve fiil, zaman, şahıs, haber kipleri, fiillerden türeyen isim ve sıfatlar), zarflar, edatlar ve bağlaçlar, cümle ve cümle kuruluşunda başlıca kurallar (özne, tümleç, yüklem).

İlk üç sınıfta verilen başlıkların sadece örnekler üzerinden ve tanım yapılmadan işlenmesinin istendiği bu programda son iki sınıfta konu başlıkları biraz daha ayrıntılı hâle getirilmiştir. Ancak bu ayrıntı sadece başlıkların sıralanması şeklindedir. Örneklerden kurala gidilmesi ve alıştırmalar yaptırılması dışında yönteme ilişkin açıklama yapılmamıştır. Bu programda, dil bilgisi konularının dili doğru kullanmaya yardımcı bir unsur olarak öğretilmesinin istenmesi olumlu bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Yirmi yıl uygulanan 1948 programından sonra 1968 yılında yeni bir İlkokul Programı hazırlanmıştır. Programın esasını 1962 yılında hazırlanan ve pilot uygulamaları gerçekleştirilen taslak program oluşturmaktadır. Program "Okuma, Sözlü ve Yazılı İfade, İmlâ, Dil Bilgisi" başlıklarına yer vermesiyle önceki programla benzerlikler göstermektedir. Yine bu programda da her sınıf için alt becerileri karşılayacak ayrı ayrı amaçlara yer verilmiştir. Beşir Göğüş tarafından hazırlanan İlkokullarda Türkçe Öğretimi Kılavuzu (1968) uygulamada kolaylıklar sağlamak için bir rehber kitap olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır (MEB, 1968).

Programın dil bilgisi bölümünde "amaç" başlığı altında yer verilen "*Türk dilinin konuşma, yazma ve okuma ile ilgili ana kurallarını sezip benimseyerek ana dillerini kullanmada güven kazanırlar*" (MEB, 1968: 112) ifadesi 1948 programıyla paralellik gösterir. Yine ilk üç sınıfta belli başlı bir dil bilgisi dersinin işlenmeyeceği belirtilerek konuşma ve yazmaya ilişkin hataların düzeltilmesinin öne çıkarılması istenmiştir. Ancak üçüncü sınıfta son iki sınıfa hazırlık çalışmalarına yer verilecektir. "*Birinci devrede yer alacak olan dil alıştırmaları, dil bilgisinin gerektirdiği sıra ve plana göre değil, öğrencilerin henüz kullanmada durakladıkları dil şekillerine göre seçilecektir*" (MEB, 1968: 129) ifadesi verilen konu başlıklarının sıralamasını da öğretmene bırakmaktadır. Bir önceki programda olduğu gibi yine ilk üç sınıfta dil bilgisinin terimleri kullanılmayacaktır. Dil bilgisi kurallarına da bol örneklerden hareketle varılacak, diğer dil becerileri ve derslerle bağlantılar kurularak konular işlenecektir. 1968 programına göre belirlenen konu başlıkları şöyle sıralanabilir:

I. Sınıf: Öğrencilerin dil yanlışlarının düzeltilmesi, doğru konuşma alıştırmaları, varlıkların adlarının öğrenilmesi (isimler, isimlerde teklik-çokluk), varlıkların özellikleri (sıfatlar), varlıkların yaptıkları işler (fiiller), ses ve hece ayırma çalışmaları.

II. Sınıf: Doğru konuşma ve yazma alıştırmaları, eş ve zıt anlamlı kelimeler, kelime türemesi, eş sesli kelimeler, hâl ekleri.

III. Sınıf: Türemiş kelimeler, hâl ekleri, özel isim, cins isim, birleşik isim, isimlerde teklik ve çokluk, farklı kelime türlerinin cümlede farklı görevlerle kullanıldığını sezdirmek.

IV. Sınıf: Kelime yapısı (kök, ek, yapım ve çekim ekleri), isimler (cins isim, özel isim, birleşik isim, hâl ekleri, isim tamlamaları), zamir, sıfat, fiil.

V. Sınıf: Dördüncü sınıfta işlenen konuların tekrarı, kelime türetme yolları, birleşik kelimeler, basit cümle ögelerinin sezdirilmesi, isim ve çeşitleri, sıfat ve çeşitleri, zamir ve çeşitleri, fiil (şahıs ekleri, üç temel zaman, haber kipleri).

Dil bilgisi konularının yine başlıklar hâlinde verildiği bu programda da uygulama ve günlük dil kullanımlarının öğretimi yine ana amaçtır. Ancak uygulama ve değerlendirme süreçlerinin yine ayrıntıya inilmeden yüzeysel bir şekilde bırakıldığı görülmektedir.

1981 programı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 22.9.1981 tarih ve 172 sayılı kararı ile kabul edilerek 26.10.1981 tarih ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. Dört temel dil becerisi, yazı çalışmaları ve ayrıntılı dil bilgisi konularıyla önceki programlardan oldukça hacimli olan bu program, ders araç materyalleri, öğretim yöntemleri ve genel açıklamalar yönüyle de diğer programlardan ayrılmaktadır (MEGSB, 1988).

Türkçe derslerinin bilgi değil beceri dersi olduğu noktasından hareketle hazırlanan programda "Dil Bilgisi" başlığı altında hazırlanan bölüm içerik olarak önceki programlardan daha ayrıntılıdır. I-III. sınıflar ve IV-V. sınıflar için ayrı ayrı hazırlanan "Özel Amaçlar" ve "Öğrencilerin Kazanacakları Davranışlar" bölümleri konu içeriğini de belirlemektedir:

I. Sınıf: Kelimeleri doğru söyleyebilmek ve yazabilmek, varlıkların tekil veya çoğul oluşunu kavrayabilmek, varlıkların özelliklerini ve niteliklerini bildiren kelimeleri kullanabilmek.

II. Sınıf: Kelimeleri doğru söyleyebilmek ve yazabilmek, isimlerin tekil ve çoğul şekilleri, varlıkların özelliklerini bildiren kelimeleri kullanabilmek, varlıkların iş ve eylemlerini bildiren kelimeleri kullanabilmek, isimleri uygun hâl ekleriyle kullanabilmek.

III. Sınıf: Kelimeleri doğru söyleyebilmek ve yazabilmek, işlek eklerle kelime türetme, tür ve özel isimler, hâl ekleri, birleşik kelimeler, sıfat ve fiilleri yazılı ve sözlü anlatımda doğru kullanabilmek, varlıkların tekil ve çoğul şekilleri, varlıkların yaptığı iş ve eylem bildiren kelimeleri kullanabilmek.

IV. Sınıf: Kelimede eş ve karşıt anlamlılık, işlek eklerden kelime türetme, eş sesli kelimeler, hâl ekleri, büyük ünlü uyumu, ses yumuşaması, özel isim, tür ismi, fiiller, cümle, özne, yüklem, tümleç, cümlede özne yüklem uyumu.

V. Sınıf: Kelimede eş ve karşıt anlamlılık, işlek eklerden kelime türetme, eş sesli kelimeler, küçük ünlü uyumu, sert sessizlerin benzeşmesi, özel isim, tür ismi, fiiller, sıfat, zamir, isim tamlaması, sıfat tamlaması, cümle, özne, yüklem, tümleç, fiilde üç temel zaman (MEGSB, 1988: 227-232).

1981 programında, dil bilgisi öğretimiyle ilgili yapılan açıklamalarda yine doğru anlama ve doğru konuşma çalışmalarına vurgu yapılmıştır. Bunun sağlanması için önerilen yöntem, metin çalışmalarıdır. İşlenecek metinlerde dilin doğru kullanımına ilişkin kurallar sezdirilecek, ilk üç sınıfta yapılacak çalışmalarda dil bilgisi alanının gerektirdiği sıralamadan çok öğrenci eksikliklerine göre bir sıralama izlenecektir. Dördüncü ve beşinci sınıflarda da benzer şekilde kural öğretimi değil kullanım önemlidir.

Günümüzde ilköğretim okulları ikinci kademe olarak kabul edilen 6, 7 ve 8. sınıflar Cumhuriyetin ilk yıllarında liselerle birlikte değerlendirilmiş ve lise birinci devre olarak kabul edilmiştir. 1923'te toplanan 1. Heyet-i İlmiye'de genel olarak "sultanî" olarak adlandırılan orta öğretim kurumları "lise"lere dönüştürülmüş; bir ve iki devreli olmak üzere de ikiye ayrılmıştır. Lise birinci devre olarak kabul edilen bu eğitim kademesi 1924 yılındaki II. Heyet-i İlmiye toplantısında bağımsız ortaokullara dönüştürülmüştür (Özbay, 2000: 3).

Ortaokullar için hazırlanan ilk program 1924 tarihlidir. Lise programı ile birlikte yayımlanan "1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı"nda üç sınıfa ayrılan dersler 7, 5, 4 saatlik sürelerle her yıl azalmaktadır.

Türkçe dersinin okuma, konuşma, yazma, dinleme ve dil bilgisi gibi öğretim alanlarına bağımsız ders saatleri ayrılmadan, bütüncül bir bakış açısıyla işlenmesi anlayışı bu programda uygulanmamıştır. Ders içeriği "Kıraat, İnşat, Sarf ve Nahiv, İmlâ, Kitabet, Edebî Kıraat" gibi alt başlıklara ayrılmış ve bu alanlar için bağımsız ders saatleri konulmuştur.

1924 programında dil bilgisi müfredatı için konulan "Sarf ve Nahiv" dersi sadece ilk iki yılda vardır. İşlenecek konular başlıklar hâlinde sıralanmıştır. Ancak buradaki kurallar Türkçenin değil daha çok Arapça ve Farsçanın kurallarıdır. Elbette ki bunda, Osmanlı Türkçesinin bu dillerin etkisinde fazlasıyla kalmış olmasının etkisi büyüktür (Maarif Vekâleti, 1340-b).

1924 Programının ilkeleri "Lise Müfredat Programlarının Esbâb-ı Mûcibe Lâyihâsı" (1924) isimli kitapçıkta yayımlanmıştır. Sarf ve nahiv derslerinin ihmal edilmeden işlenmesi yönünde tavsiyelerde bulunulan eserde Arapça ve Farsça kelimeleri anlamak ve kullanmanın önemine dikkat çekilmektedir (Maarif Vekâleti, 1340-c: 44).

1924 programı üç yıl uygulandıktan sonra müfettiş raporları ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değiştirilerek 1927 yılında "1924 Tarihli Orta Mektep ve Lise Müfredat Programlarına Zeyl" adıyla yayımlanır. Programın Türkçe bölümünde ise hiçbir değişikliğe gidilmez. 1 Kasım 1928 tarihinde yeni Türk alfabesinin kabul edilmesiyle birlikte öncelikle Türkçe dersleri yeni harflerle işlenmeye başlanmıştır. Bu süreç, bütün derslerin yeni harflerle işlenmesiyle tamamlanmıştır. Aynı yıl Arapça ve Farsça dersleri orta dereceli okulların programlarından kaldırılır. Yeni alfabenin kabulü ile birlikte 1929 yılında

Türkçe programı da gözden geçirilerek yeniden düzenlenir (Özbay, 2000: 18-20).

Ders içeriğinin gramer, tahrir ve kıraat olarak üç ana bölüme ayrıldığı 1929 programında ders saatleri birinci sınıftan başlayarak sırasıyla 6+6+4 olarak belirlenir. İlk iki sınıfta haftada ikişer saat ayrılan "Gramer" konuları önceki programa göre sadeleştirilse de başlık sıralamanın ötesine geçilmemiştir. Örneğin birinci sınıflar için belirlenen konu başlıkları şu şekildedir:

"*Gramerin mahiyeti. Harfler ve nevileri, hece ve kelime. Ahenk kaideleri. Noktalama. Kelimelerin kısımları. İsim ve nevileri, kemiyet ve keyfiyetleri. Zaman, mekân alet, tasgir isimlerinin teşkili. İzafet ve nevileri, isimlerin ahvali. Sıfat, muhtelif nevileri, mürekkep sıfatlar, mütemmimli sıfatlar. Tavsifî terkip.*

Zamir ve muhtelif nevileri." (Duman, 1992: 22)

Başlıkların sonunda diğer programlarda da olduğu gibi dil bilgisi konularının tümevarım yöntemiyle işlenmesi ve alıştırmalara önem verilmesi yönünde uyarılara yer verilmiştir.

1931 yılında ortaokul programları yeniden düzenlenir. Bu düzenlemede Türkçe derslerinin sadece dil bilgisi konuları değiştirilmiştir. Ancak dil bilgisi konuları yine sadece konu başlıklarının verilmesiyle sınırlıdır:

"1. Sınıf [Haftada 2 ders]

1- Cümle, kelime; hece, harf. Türkçe alfabe. Vokal ve konsonlar. Vokal ahengi, konson ahengi. Kalın ve ince vokaller, sert ve yumuşak konsonlar. Vurgu. 'Ğ' harfi. Yabancı asıldan gelme kelimeler ile asıl Türkçe kelimelerde fonetik farkları. Türkçede imla esasları.

2- Kelâm ve kelime. Cümleler. Noktalama (ponctuation).

3- Gramer ve sentaks nevileri (muhtelif cümlelerde ve mükâleme parçalarında mana itibariyle yaptırılacak tahlillerden intaç suretiyle).

4- İsim. Nevileri. Cümlede isim halleri. Muayyen ve gayrimuayyen isimler. Tayin tarz ve şekilleri. Kemiyet ve keyfiyet. Zaman, mekân, alet, nisbet ve tasgir isimlerinin teşkili, İzafet ve nevileri. Mürekkep isimler, bunların muhtelif şekilleri.

5- Sıfat. Nevileri: Tayin ve tavsif sıfatları. Kıyasî sıfatlar teşkili, isimlerden sıfatlar ve sıfatlardan isimler yapmak. Sıfatlarda derece: 'Pek' ve 'en' edatlarının kullanılışı. Tavsif terkibi. Sıfatların isim ve isimlerin sıfat yerine kullanılması. Semaî 'mühme', eklentilerin hizmeti ve kullanılışı: bem-beyaz, sap-sarı.. v.s.

6- Zamirler ve nevileri. Zamirlerin cümledeki hizmetleri.

II. Sınıf [Haftada 2 ders]

1- Fiil. Fiillerde zaman, şahıs ve kemiyet unsurları. Aktif ve pasif fiil şekilleri. Mutavaat ve müşareket. Sıygalar, nevileri, müsbet, menfi ve istifhamî şekiller. Mastarlar ve nevileri. Cümlede fiillerin hizmetleri. Cümlede mastarların halleri.

Yardımcı fiiller, mürekkep fiiller.

İsim ve sıfatlardan fiil yapmak; fiillerden isim ve sıfat yapmak.

2- Zarflar. Cümlede zarfların rolleri.

3- Atıf ve rapta yarayan kelimeler. Bunların kullanılması.

4- Nidalar.

5- Eklentiler. Nevileri. Kelime teşkilindeki hizmetleri. Kıyasî olarak tasarruf edilen eklentiler (ci, cu..., lik, lık...; li, lı... v.s.) ; tasarrufu semaî ve mahdut olan eklentiler (...ağan, ... sal, gin... v.s.)

6- Cümlelerin mantıkî tahlili. Muhtelif gramer unsurlarının cümledeki hizmetleri. Cümlenin unsurları. Cümle teşkili. Basit ve mürekkep cümleler.

7- Konuşma lisanı ile gramer ve sintaks kaideleri arasında ayrılıklar. Mahallî şive ve hususiyetler ile gramer ve sintaks kaideleri arasında farklar. Bunların izalesi. Gramerin bu hususiaki faydası ve hizmeti.

(Etmek, eylemek, yapmak, kılmak; bakmak; duymak, işitmek, dinlemek; söylemek, demek; görünmek, görülmek... gibi manalarında ince farklar bulunan kelimelerin yerinde ve yoluyla kullanılması).

8- Lisanların tasnifi. Türkçenin lisanlar arasındaki mevkii. Türk dilinin kıymet ve kudreti ve inkişaf kabiliyeti. Türkçenin muhtelif lehçeleri" (T.C. Maarif Vekâleti, 1931: 7).

1931 yılında gerçekleştirilen bu düzenlemede dil bilgisi konuları olabildiğince Türkçe kurallar üzerine yoğunlaştırılmıştır. Ayrıca son maddede ifade edilen "Türkçenin muhtelif lehçelerinin" programa girmiş olması Türkçeye daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşıldığını göstermektedir.

1935 yılında Atatürk'ün Türkçenin yeniden incelenip kuralları tespit edilinceye kadar dil bilgisi konularının programdan çıkarılması yönündeki talebi doğrultusunda 1938 yılında yayımlanan "Ortaokul Programı"nda dil bilgisi konuları programdan çıkarılır (Kültür Bakanlığı, 1938).

Türkçe programından dil bilgisi konularının çıkarılmasının ardından 1940 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, bu konuların yeniden programa dâhil edilmesi için çalışmalar başlatır. 1940 yılında Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu'na "Ana Hatlarıyla Türk Grameri", 1942 yılında Necmettin Halil Onan'a ortaokul birinci

sınıflar için "Dilbilgisi I" kitapları yazdırılır. 1941'de "Gramer Kongresi" toplanır. Sonuçta 1949 yılında hazırlanan yeni programa dil bilgisi konuları tekrar dâhil edilir *(Göğüş, 1978: 49)*.

1949 yılında ortaokullar için hazırlanan yeni "Ortaokul Programı" içinde Türkçe dersi programı da değiştirilir. Bu programda, Türkçe derslerinin birinci sınıfta 6, ikinci ve üçüncü sınıflarda 4'er saat olarak okutulmasına karar verilir.

Okuma, yazma, dil bilgisi, imlâ gibi bölümlemelerin uygulamada kolaylık için yapıldığı ve bu bölümlerin birbirini tamamlar şekilde işlenmesi gerektiği uyarısı bu programda da yapılmıştır. Önceki programlardan farklı olarak bu görüş paralelinde, yazı dersi dışında diğer başlıklar için bağımsız ders saatleri konulmamış ve konuların metinlerden hareketle birbirini tamamlar şekilde işleneceği açıklanmıştır.

Programda, dil bilgisi konuları ile amaçlananın "Türk dilinin konuşma, yazma ve okuma ile ilgili ana kurallarını sezdirip ana dilini kullanışta güven kazandırmak" olduğu belirtilir. "Dil Bilgisi" bölümü, "öğretme" yerine "uygulama ve kullanmaya" ağırlık verilmesi noktasından hareketle hazırlanmıştır. Böylece, ezberlenmiş gramer kuralları yerine günlük dil kullanımına yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir. Sınıf içi öğretim etkinlikleri "uygulama" ağırlıklı olacak; konuşma, yazma ve okuma çalışmalarının tamamında dil bilgisi kurallarına dikkat ve hataları düzeltmeye yönelik faaliyetlere yer verilecektir. Programda, dil bilgisi öğretiminde hareket noktası olarak "cümle" kabul edilmiş ve bütün konuların bu paralelde işlenmesi istenmiştir. Konuların zorluk derecesine göre sıralanmaması ve sadece genel başlıkların verilerek ayrıntının öğretmenin isteğine bırakılması bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Dil bilgisi öğretiminde daha önceki programlarda olduğu gibi yine tümevarım yöntemi önerilmiştir. Bu yöntemle öğrenciler "ayrıntıları inceleyerek kurala varma" çalışmaları yapacaklar ve muhakeme yeteneklerini geliştireceklerdir (MEB, 1949: 43). Dil bilgisi konuları ile amaç yine "*Türk dilini konuşma, yazma ve okuma ile ilgili ana kuralları sezdirip ana dilini kullanışta güven kazandırmak*"tır (MEB, 1949: 63). Programda, dil bilgisi konularının öğrenilmek değil kullanılmak için var olduğu açıklanmıştır. Burada dilin doğru kullanımına vurgu yapıldığını görmek mümkündür. Bu doğrultuda ölçme çalışmalarında da "kullanım" kontrol edilecektir. Kuralların ezberletilerek kazanımı değil sezdirilmesi esastır. Uygulama ve alıştırmalar çocukların ilgisini çekecek örnekler üzerinden yapılmalı, çalışmaların hareket noktasını cümle oluşturmalıdır. Konular ancak cümle içinde incelendiği ve değerlendirildiğinde anlam kazanacaktır. Yine bu programda yapılan açıklamalarla ilkokullardan farklı olarak bu kademede terim kullanılabileceği de söylenmiştir. Konuların üç yıla paylaştırılması yerine aynı konuların her sınıfta derinleştirilerek işlenmesinin dilin doğasına daha uygun olduğu anlayışı bu programa hâkimdir:

"*Dil bilgisi konularını sıra ile topladıktan sonra üçe ayırarak üç öğretim yılında birer birer işlemek, öğrencinin hayat içinde karşılaştığı dil gelişim ve olaylarına aykırı bir yol tutmak olacağından, bunun yerine dil bahislerini burada açıklanan esaslara ve sınıf seviyelerine göre tedricen derinleştirerek öğretmek şekli uygun olur. Böylelikle öğrenci, her yılın sonunda dil bilgisinin bütününe dair faydalı bir genel bilgi edinmiş ve öğrenimin geliştirilmesinde tedriç gözetildiği için bu bilgisi her yıl seviyeye göre artırmak imkânını bulmuş olacaktır*" (MEB, 1949: 64). Bu anlayış doğrultusunda konular sınıflara göre bölünmeden verilmiştir:

"1- Dil ve dil bilgisi, (insanların anlaşması, işaretler, seslenmeler, konuşmanın, dillerin doğması, dil aileleri, dünya dillerinin bölünmesi, dilin millet varlığındaki önemi, dünya dilleri arasında Türkçe, Türkçenin zenginliği.)

2- Duygu ve düşüncelerin ifadesi. (Cümle «yalnız tanıtılacak», cümlenin manaya göre söyleniş farkları, cümlenin uzunluğu, kısalığı, cümlenin imlâsı.)

3- Kelimelerin ses yapısı ve mana bakımından görev ve özellikleri, (a-Ses yapısı bakımından: ses, ses yolu, seslerin çıkışları, hece ve harf, harflerin çeşitleri, sesli ve sessiz harfler, hece çeşitleri, sesli harflerin değişmeleri, kaynaşma, hece düşmesi, kelimelerde vurgu, sesteş kelimelerin manasını belirtmekte vurgunun rolü, vurgu değişikliğinin manaya tesiri, ulama, b-Mana bakımından: kelimelerde zamanla anlam değişmesi, kelimelerde anlam dereceleri, sözlük anlamı, terim anlamı, mecaz anlamı, sesteş ve anlamdaş kelimeler, zıt anlamlı kelimeler, deyimler, atasözleri ve manalarındaki özellikler.)

4- İsim. (Çeşitleri, cins ismi, özel isim, somut isim, soyut isim, basit isimler, türemiş isimler, bileşik isimler, imlâları, isimlerde teklik çokluk, özel isimlerde çoğul eki, isim takımı, isim takımının türlü kullanılışları, isimlerin halleri, cümle kuruluşunda isimlerin görevleri, ismin cümlede özne, tümleç oluşu... v.b.)

5- Sıfat. (Çeşitleri, kullanılışları, sıfatlarda derece, isimlerle sıfatlar arasında münasebetler, sıfatlarda pekiştirme, sıfat takımı, özel isim yerinde kullanılan sıfat takımları, basit sıfatlar, türemiş sıfatlar, bileşik sıfatlar... v.b.)

6- Zamir. (Çeşitleri, şahıs zamirleri, işaret zamirleri, belgisiz zamirler, soru zamirleri, zamir vazifesi gören takılar... v.b.)

7- Fiil. (Fiil ve özne, fiillerin adları, fiil çekimi, fiillerde zaman, fiil kipleri, kipler arasında zaman ve mana kaymaları, fiillerin bileşik zamanlı şekilleri, olumlu ve olumsuz fiiller, fiillerin soru şekilleri, ek-fiil, yardımcı fiil, basit, türemiş, bileşik fiiller, fiil çatısı, geçişli, geçişsiz fiiller, oldurgan ve ettirgen fiiller, etken ve edilgen fiiller, dönüşlü fiiller, işteşlik fiilleri, fiilimsiler, isim-fiil, sıfat-fiil, bağ-fiil, olumlu ve olumsuz şekilleri... v.b.)

8- Edat, zarf, bağ, ünlem. (Çeşitleri ve cümledeki görevleri, edatlar ve çekim ekleri, zaman, yer, hal, azlık ve çokluk zarfları, «ve, ya, ne..., gerek... gerek..., de, ki, meğer, çünkü, zira, ancak, halbuki, meselâ, yoksa, ile, için, gibi, kadar, göre, fakat...» bağlaç ve edatları, edatları meydana getiren kelime gurupları... v.b.)

9- İmlâ kuralları ve noktalama işaretleri.

10- Sözdizimi. (Cümle, cümlede kelime sayısı, cümlenin öğeleri, yüklem, özne, yüklemle öznenin uygunluğu, tümleçler, dizilişlerine göre cümleler, kurallı cümle, kurallı cümlelerde öğelerin sıralanışları, yapılışlarına göre cümleler, basit cümle, bileşik cümleler, cümleciklerin görevleri, bağımsız cümleciklerden birleşmiş cümleler, 'sıra cümlecikler', bağlı cümlecikler, cümleden kelime düşmesi, cümle vurgusu, cümlenin nesir ve nazımdaki şekil farkı, kelimelerin cümle içindeki kullanılışlarına göre çeşit ve özellikleri)" (MEB, 1949: 64-65).

İlkokul ve ortaokulun birleştirilmesiyle oluşturulan ilköğretim kurumlarına yönelik olarak hazırlanan "İlköğretim Okulları Türkçe Programı" 1981 yılında kullanılmaya başlanmıştır.

1981 Türkçe Eğitimi Programı öncelikle "Genel Amaçlar" ve "Açıklamalar"la programın çerçevesini ortaya koyar. Bu bölümlerde anlama ve anlatma çalışmalarına öncelik verilmesi, dilin doğal bir ortam içinde öğretilmesi, ulusal kültürün taşıyıcısı olan Türkçenin gücünün kavratılması ve hissettirilmesi, okuma alışkanlığı ve zevkinin geliştirilmesi, kelime dağarcığının zenginleştirilmesi, dil öğretiminde ezbere değil uygulamaya yer verilmesi ilkeleri benimsenmiştir.

Önceki programlara göre daha planlı hazırlandığı görülen 1981 programında başlangıçta alanlara ilişkin hedeflere yer verilmiştir. Bu bölümlerde her sınıf için özel amaçlar ve kazandırılacak davranış hedefleri belirlenmiştir. Ayrıca işlenecek konular da bu başlıklar altında sıralanmıştır.

Konuların derinleştirilerek işlenmesi gerektiği ilkesinden hareketle, 1981 programında da dil bilgisi konuları tekrar üç sınıfa ayrılmış ancak konularda büyük farklılıklara yer verilmemiştir. Konu tekrarının sağlanması ve her sınıfta konuların biraz daha ayrıntılı olarak pekiştirilmesi uygulamada sürekliliği sağlaması açısından olumlu bir özelliktir. Ancak, belirlenen konular için uygun bir öğretim sırasının yapılmamış olması programın dikkat çeken eksikliğidir. Yine belirlenen bir konuya ait alt başlıkların bir sınıfta ifade edilirken diğerinde edilmemesi, konuların sadece üst başlıklar olarak belirlenmesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Konu içeriğinin programın yapısı itibariyle ancak hedef davranış cümlelerinden çıkarılabildiği programın sekizinci sınıf dil bilgisi hedef davranışları şu şekildedir:

"1. Cümle içinde, kelimeleri doğru vurgulayabilmek, sesteş kelimelerin anlamını vurgu ile belirtebilmek, vurgu yoluyla cümlenin türlü anlamlarını gösterebilmek;

2. Kelimelerin gerçek, mecaz, terim anlamlarını kavrayabilmek;

3. Deyimleri anlayıp kullanabilmek;

4. Sesteş, anlamdaş, karşıt anlamlı kelimeleri kullanabilmek;

5. Kelimeleri yapılarına göre tanıyabilmek;

6. Kelimeleri cümle içindeki görevlerine göre kullanabilmek;

7. Cümle içinde zaman, yer, yön, nitelik, nicelik, soru zarflarını tanımak, ad, sıfat ve edatlarla ilişkilerini kavramak, doğru kullanabilmek;

8. Fiillerin basit ve birleşik zamanlı biçimlerini kavramak ve cümle içinde kullanabilmek;

9. Ek fiil, birleşik fiilleri kavrayabilmek ve cümle içinde doğru yazabilmek;

10. İşteş, dönüşlü, geçişlilik kazanmış ve geçişlilik derecesi artırılmış fiilleri kavrayabilmek;

11. Cümlelerde öğelerin sıralanışını, sıralanışa göre anlam değişikliğini kavramak, buna göre cümle kurabilmek;

12. Fiilimsileri tanımak ve kullanabilmek;

13. Yapılarına göre cümleleri, öteki cümle türlerini kavrayabilmek ve bu türlerde cümleler kurabilmek;

14. Cümleciklerin görevlerini kavrayabilmek;

15. Noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanabilmek;

16. "Türkçe Sözlük"e ve yazım kılavuzu'na vb. ne başvurmak"(MEB, 2000: 23).

1981 programında "Yöntem" bağımsız bir bölüm başlığıdır. Bu bölümde diğer alanlar gibi dil bilgisi öğretiminde kullanılacak yönteme ilişkin değerlendirmelere de yer verilmiştir. Aynı yıl yayımlanan ilköğretim birinci kademe Türkçe eğitimi programına paralel olarak burada da dil bilgisi ile kural öğretimine değil dili doğru ve güzel kullanmayı sağlamaya önem verildiği ifade edilmiştir. Öğretimde hareket noktası cümle olacak ve çalışmalar metinden hareketle yapılacaktır. Bu yolla dil bilgisi soyut kurallar dizisi olmaktan kurtarılacak, dil bilgisi konuları diğer alanlarla olduğu gibi kendi içinde de bağlantılar kurularak işlenebilecektir (MEB, 2000: 36-37).

2005 İlköğretim Türkçe Öğretim Programı ve Dil Bilgisi Öğretimi

1981 programı, 2005-2006 eğitim öğretim yılında yerini, yeni ilköğretim okulları birinci kademe Türkçe dersi programına bırakmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak hazırlanan yeni programda, temel dil becerileri öğrenme alanları olarak kabul edilmiştir. İlköğretim birinci kademe için "dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu"nun beş öğrenme alanı olarak belirlendiği programda dil bilgisi bir öğrenim alanı olarak kabul edilmemiştir. Bu durum programda; "*dil bilgisi bir dilin yapısı, kuralları ve işleyişi ile ilgilidir. Dolayısıyla dilden ayrı bir birim gibi düşünülmemelidir. İlköğretim 1-5. sınıf öğrencilerinin gelişim özellikleri dikkate alındığında, onlara dile ilişkin kuralları aktarmak yerine; dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamak yerinde olacaktır. Bu düşünceden hareketle dil bilgisi, programda ayrı bir öğrenme alanı olarak ele alınmamış diğer alanlar içinde dağıtılmıştır. Bu sınıflar düzeyinde dil bilgisi kural ve ilkelerinin sezdirilmesi yolu benimsenmiştir.*" (MEB, 2005: 23) cümleleriyle ifade edilmiştir.

İlköğretim ikinci kademede kullanılan son Türkçe programı 2005 yılında gerçekleştirilen pilot uygulama sonrasında 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren altıncı sınıflardan başlayarak aşamalı olarak kullanıma girmiştir. Birinci kademe Türkçe programı paralelinde yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan bu programda da temel beceriler öğrenme alanları olarak belirlenmiştir. İkinci kademe Türkçe programı öğrenme alanları dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisidir. Birinci kademe programından farklı olarak dil bilgisi konuları burada bir öğrenme alanı olarak belirlenmiştir. Yeni programda da dil bilgisi konuları bağımsız alan bilgisi değil temel dil becerilerinin kazanımında yardımcı bir öge olarak kabul edilmiştir. Dil bilgisi ile Türkçenin kurallarının öğretimi yanında öğrencilerin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileri geliştirilecektir:

"*Öğrenci açısından Türkçenin yapısını oluşturan ve işleyiş kurallarını tanımlayan bilgilere sahip olmak oldukça önemlidir; ancak daha da önemli olan bu kuralların konuşma, yazma, dinlemeyle ilgili dil etkinliklerinde uygulanmasıdır. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi kuramsal bilgilere değil, uygulamaya dayanmalıdır. Bu amaçla dil bilgisinin öğretiminde, kuralların verilmesinin yanında, bu kuralların kelime, cümle ve metin düzeyindeki uygulamaları amaçlanmıştır*" (MEB, 2006: 7).

Görüldüğü gibi 2005 programı dil bilgisi öğretimi ile dil becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu durum dil bilgisi öğretimi ile anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen yapılandırmacı eğitim anlayışıyla uygunluk gösterir (Güneş, 2007: 265). Bu yaklaşımla dil bilgisi öğretimi kural öğretimi olmaktan kurtarılmış, öğretim yararlı ve işlevsel bir hâle getirilmiştir.

Öğrenci düzeyine uygun olarak konuların aşamalı bir biçimde verildiği ifade edilen programda konular kolaydan zora doğru sıralanmıştır. Bilgiler örneklerden hareketle verilecek, başta çalışma kâğıtları olmak üzere çeşitli materyaller kullanılacaktır. Konuların beceriye dönüşmesi için başta konuşma ve yazma becerileri olmak üzere diğer beceri alanlarıyla ilişkilendirilmesine özellikle dikkat edilecektir. Kazanımların değerlendirilmesinde kuralların metin veya cümle içinde bütünlüğüne ve diğer dil becerileriyle ilişkisine özellikle dikkat edilecek. Bu kazanımlar her sınıftaki kazanım oranının %15'ini oluşturmaktadır (MEB, 2006: 7-10).

Önceki programın "hedef davranış"ları burada "kazanım" olarak adlandırılmıştır. Programda, dil bilgisi kazanımlarına ulaşmak için uygulamaya ağırlık verilmesi, konuların metin ve cümle içindeki işlevleriyle tanıtılması ve dil becerilerinin geliştirilmesi yönünde etkinlikler hazırlanması tavsiyelerine yer verilmiştir.

Yeni Türkçe öğretim programında diğer öğrenme alanlarında her sınıf için ortak kazanımlara yer verilmişse de dil bilgisi temel beceri alanında kazanımlar her sınıf için ayrı ayrı belirlenmiştir. Konu içeriği de "amaç" ve "kazanımlar" bölümleriyle açıklanmıştır. Bu programda üç sınıf için belirlenen amaçlar ve konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Altıncı Sınıf Dil Bilgisi Amaçları ve Konuları

AMAÇLAR	KONULAR
1. Kelimenin Yapı Özellikleriyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Kök ve Ek 2. İsim Kökü ve Fiil Kökü 3. Yapım Eki ve Çekim Eki 4. Gövde 5. Yapım Eklerinin İşlevleri 6. Basit, Türemiş ve Birleşik Kelimeler
2. Kelime Türleriyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. İsim 2. Zamir 3. Hâl Ekleri 4. İyelik Ekleri 5. İsim Tamlamaları 6. Sıfatlar 7. Sıfat Tamlamaları 8. Edat, Bağlaç ve Ünlemler 9. Kelimelerin Cümledeki Farklı Görevlerde Kullanımı

Tablo 2: Yedinci Sınıf Dil Bilgisi Amaçları ve Konuları

AMAÇLAR	KONULAR
1. Kelime Türleriyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Fiiller 2. Kip ve Çekimli Fiil 3. Bildirme Kipleri ve Dilek Kipleri 4. Fiillerin Olumlu, Olumsuz, Soru ve Olumsuz Soru Çekimleri 5. Zarflar 6. Kelimelerin Cümledeki Farklı Görevlerde Kullanımı
2. Fiillerin Yapı Özellikleriyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Basit, Türemiş ve Birleşik Fiiller 2. Farklı Yapı Özelliğindeki Fiillerin Anlam Özellikleri
3. Fiil Kiplerinde Zaman ve Anlam Kaymasıyla İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Cümlede Zaman Kavramını Belirleyen/Destekleyen Zarflar 2. Fiil Kiplerinde Zaman ve Anlam Kayması
4. Ek Fiille İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. İsim Türündeki Kelimelerin Çekimlenmesi 2. isimlerin Ek Fiil Aracılığıyla Çekimlenmesi
5. Zaman ve Kip Çekimlerindeki Birleşik Yapıların Özellikleriyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılar Zaman ve Kip Çekiminde Birleşik Yapılar ve Ek Fiil

Tablo 3: Sekizinci Sınıf Dil Bilgisi Amaçları ve Konuları

AMAÇLAR	KONULAR
1. Fiilimsiler ile İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Fiilimsiler ve Kullanım Özellikleri
2. Cümleyle İlgili Bilgi ve Kuralları Kavrama ve Uygulama	1. Cümlenin Temel Ögeleri 2. Cümlenin Yardımcı Ögeleri 3. Cümlede Vurgulanan İfade 4. Fiillerde Çatı 5. İsim ve Fiil Cümleleri 6. Kurallı ve Devrik Cümleler 7. Cümlenin Yapı Özellikleri 8. Kalıplaşmış Cümle Yapıları 9. Cümlede Anlam
3. Anlatım Bozukluklarını Belirleme ve Düzeltme	1. Anlatım Bozukluklarına Neden Olan Kullanımlar 2. Anlatım Bozukluklarını Düzeltme

2005 programında önceki programların aksine sınıflara göre aşamalı bir konu sıralaması izlenmiştir. Basit ve temel ögelerden cümleye doğru bir sıralama yapılmıştır. Ayrıca ana başlıklar ve alt başlıkların belirlenmesinde sınırlar daha net çizilmiştir. Konu sıralaması ses ve heceden başlayarak cümleye doğru ilerlemektedir. Bu nitelikleriyle programın konu öğretim sıralamasının daha planlı olduğu söylenebilir. Tablolar hâlinde verilen kazanımlara ulaşmak için izlenecek yol konusunda yer verilen etkinlik örnekleri de öğretmenlere rehberlik etmesi açısından olumludur.

Yeni programın olumlu niteliklerinden bir diğeri olan "yöntem ve tekniklere" ilişkin açıklamaların dil bilgisi için yapılmamış olması bir eksikliktir. Yine "Ölçme ve Değerlendirme" bölümünde de dil bilgisi alanına ilişkin özel bir açıklama konulmamıştır. Dil bilgisi kazanımlarının dolayısıyla konu içeriğinin her sınıfta farklılaşması planlama açısından olumlu olarak görülse de önceki sınıfa ait konu tekrarları ve hatırlatma çalışmalarının nasıl

yapılacağına ilişkin yönerge hazırlanmaması eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Konu tekrarlarıyla ilgili olarak sadece ders işleme sürecinin açıklandığı bölümde, dil bilgisi kazanımlarında bir önceki yıl ele alınan konulara yönelik hatırlatma niteliğinde etkinliklere yer verilebileceği söylenmektedir (MEB, 2006: 258). Ancak bu ifadede belirtilen tekrarın niteliği, şekli ve sınırları konusunda aydınlatıcı bilgiler bulunmamaktadır. Bu durum, bilginin yığılarak ilerlediği gerçeği de düşünüldüğünde ilerleyen sınıflarda yeni kazanımlara ulaşmada sıkıntılar doğurabilecektir.

Hazırlanan bu son programda ciddi bir eksiklik olarak görülen öğretme süreçlerinin yeterince açıklanmaması dil bilgisi bölümünde de kendini hissettirmektedir. Belirlenen konu başlıklarının dilin doğal süreci içerisinde öğretilmesinin istenmesi elbette ki doğru bir açıklamadır. Ancak sürecin işleyişi hakkında yeterli değerlendirmeler yapılmamıştır.

SONUÇ

Dilin kurallarını belirleyen dil bilgisi, dilin doğru kullanılmasında da önemli katkı sağlar. Bu sebeple dil bilgisi öğretimi sadece kural öğretimi değildir. Dil bilgisi öğretimindeki asıl amaç, dili doğru kullanmayı öğretmek olmalıdır. Amaç dili doğru kullanmayı öğretmek olduğunda, dil bilgisi öğretimi okuma, dinleme, konuşma ve yazma gibi diğer dil becerilerinden ayrı düşünülemez. Dil bilgisinin dil beceri alanlarıyla birlikte öğretilmesi iletişim becerisinin de geliştirilmesinde yarar sağlayacaktır.

Bütün öğretim alanlarında olduğu gibi dil bilgisi öğretiminde de programların önemi ve etkisi yadsınamaz. Dil bilgisi öğretiminde, kullanılacak yöntem, konu öğretim sıralaması, kural öğretimi gibi konularda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüş farklılıklarının yansımalarını Türkçe öğretim programlarında da görmek mümkündür.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ilköğretim okulları için hazırlanan Türkçe öğretim programlarında dil bilgisi konularına yer verilmiştir. İlköğretim birinci kademe (1-5. sınıflar) için hazırlanan 1924, 1926, 1948, 1968 ve 1981 tarihli Türkçe öğretim programlarında dil bilgisi öğretimi için ayrı bir bölüm hazırlanmış ve öğretilecek dil bilgisi konu başlıkları belirlenmiştir. Dil bilgisi konularına sadece 1936 tarihli programda yer verilmemiştir. Hazırlanan bu programlarda, dil bilgisinin öğretiminde kural öğretimi yerine Türkçeyi doğru kullanma becerisinin kazandırılmasının istenmesi dikkat çekicidir. İlköğretim ikinci kademe (6-8. sınıflar) için hazırlanan 1924, 1929, 1931, 1948 ve 1981 tarihli Türkçe öğretim programlarında da dil bilgisi konu başlıklarına yer verilmiştir. İlköğretim ikinci kademe (6-8. sınıflar) için hazırlanan programlarda konu başlıklarının ilköğretim birinci kademeden (1-5. sınıflar) daha ayrıntılı olduğunu belirtmek gerekir.

2005 yılında hazırlanan son Türkçe Öğretim Programına göre dil bilgisi, ilköğretim birinci kademe (1-5. sınıflar) için bağımsız bir öğrenme alanı değildir. Bu doğrultuda programda dil bilgisi konu başlıklarına da yer verilmemiştir. Ancak ilköğretim ikinci kademede (6-8. sınıflar) dil bilgisi bağımsız bir öğrenme alanıdır ve dil bilgisi konuları 6, 7 ve 8. sınıflarda belirlenen konu sıralamasına uygun olarak işlenecektir. Dil bilgisi konularının ve alt başlıkların düzenlenmesinde doğru sıralamanın yapılmadığı şeklindeki eleştiriler 2005 Türkçe Öğretim Programıyla büyük oranda azalmıştır.

Türkçe dil bilgisi öğretimine ilişkin hazırlanan bütün programlarda dil bilgisi öğretiminin ezberden kurtarılarak kuralı hissettirmeyi ve dili doğru kullanmayı sağlayacak şekilde yürütülmesi istenmiştir. Ancak programlarda dil bilgisi öğretim süreçlerinin yeterince işlenmemesi doğru tespitlerin kâğıt üzerinde kalmasına yol açmıştır. 2005 Türkçe Öğretim Programında da bu konudaki eksikliklerin tam anlamıyla çözüldüğünü söylemek mümkün değildir.

Dil bilgisi öğretiminde yeni Türkçe programıyla birlikte sağlanan konu birliği, uygulamaları kolaylaştırmıştır. Ancak bu birliğin öğretim yöntemleri, öğretim süreci ve konu ayrıntılarında da sağlanması şarttır. Özellikle Türkçe dil bilgisinin tartışmalı konularının öğretilmesinde öğretmenler arasındaki bilgi farklılıklarının yeniden düzenlenmesi gerekli görülmektedir. Ayrıca konu sıralamasında her sınıf için belirlenen farklı konuların ilerleyen sınıflarda nasıl tekrar edileceği ile ilgili gerekli açıklamaların da programa konulması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim.* Ankara: TDK Yayınları.

Akyol, H. (2001). Dil Bilgisi ve İmlâ. L. KÜÇÜKAHMET (Ed.), Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Aydın, Ö. (1999). Ortaokullarda Dilbilgisi Öğretimi Üzerine Öğretmen Görüşleri. *TÖMER Dil Dergisi*, 81, 23-29.

Başkan, Ö. (1975). Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri. *Türk Dili*, 285, 435-438.

Csaki, E. (2000). Türkçe Öğretiminde Dil Biliminin Yeri, *Uluslararası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu 11-13 Mayıs 2000*, Sempozyum Bildirileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Demirel, Ö. (1999). *Türkçe Öğretimi.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Duman, A. (1992). "*1923-1957 Yılları Arasında Ortaokul ve Liseler İçin Hazırlanan Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Programları Üzerine Bir İnceleme.*" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Göğüş, B. (1989). *Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış.* TDAY Belleten 1970. Ankara: TDK Yayınları.

Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi.* Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaplan, M. (2004). *Kültür ve Dil.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karadüz, A. (2007). *Dil Bilgisi Öğretimi, İlköğretimde Türkçe Öğretimi.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1998). *Türkçe Öğretimi.* Ankara: Engin Yayınevi.

Kültür Bakanlığı (1936). *İlkokul Programı.* İstanbul: Devlet Basımevi.

---------- (1938). *Ortaokul Programı.* İstanbul: Devlet Basımevi.

Maarif Vekâleti (1340-a). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı.* İstanbul: Matbaa-i Âmire.

---------- (1340-b). *Lise Birinci Devre Müfredat Programı.* İstanbul: Matbaa-i Âmire.

---------- (1340-c). *Lise Müfredat Programları Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası.* İstanbul: Matbaa-i Âmire.

---------- (1926). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı.* İstanbul: Milli Matbaa.

---------- (1929). *Orta Mektep ve Liselerin Türkçe Müfredat Programı.* Ankara: Yeni Gün Matbaası.

---------- (1927). *1340 Tarihli Orta Mektep ve Lise Müfredat Programlarına Zeyl.* İstanbul: Devlet Matbaası.

---------- (1930). *İlkmektep Müfredat Programı.* İstanbul: Devlet Matbaası.

---------- (1931). *Ortamektep Müfredat Programı (1931-1932 Ders Senesi Tadilatı).* İstanbul: Devlet Matbaası.

MEB (1948). *İlk Okul Programı.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB (1949). *Orta Okul Programı.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

------- (1962). *Ortaokul Programı.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

------- (1968). *İlkokul Programı.* İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

------- (2000). *İlköğretim Okulu Türkçe – Yazı Programı 6-7-8.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

------- (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu-Taslak Baskı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

------- (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)-Taslak Baskı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEGSB (1988). *İlkokul Programı.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Marshall, J. (1994). *Ana Dili ve Yazın Öğretimi* (Çev. Cahit Külebi). Ankara: Çağdaş Yayınları.

Musaoğlu (Musayev), M. (2001). Türkçe Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri ve Fiilin İnceleme Yöntemleri, *Uluslararası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu Bildirileri, 10-11 Mayıs 2001.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

---------- (2002). Türkçe'nin İşlevsel Dil Bilgisinin Sözdizimsel – Metindilbilimsel Düzeyinin Düzenlenmesi Üzerine, *A.Ü. TÖMER 5. Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu Bildirileri (9-10 Mayıs 2002).* Ankara: AnkaraÜniversitesi Basımevi.

Öz, M. F. (2001). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Özbay, M. (2000). *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri – Alan Araştırması-.* Ankara: Bizim Büro Basım Evi.

---------- (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi.* Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.

---------- (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II.* Ankara: Öncü Kitap.

Özdemir, N. (2001). Ankara Üniversitesi TÖMER'de Dil bilgisi Öğretimi, Kullanılan Araç-Gereçler ve Ölçme Değerlendirme, *A.Ü. TÖMER Uluslararası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu Bildirileri (10-11 Mayıs 2001).* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Rona, B. ve Parsons, E. (2002). "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dilbilgisel Öncelikler ve Program Geliştirme", 5. *Dünyada Türkçe Öğrenimi Sempozyumu, 9-10 Mayıs 2002, Sempozyum Bildirileri,* s.7-14, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Sağır, M. (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, S. (1999). *Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi.* İstanbul: Morpa Yayınları.

Sezer, A. (1988). Türkçe Öğretiminde Dilbilimin Yeri, *Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, 1-3 Ekim 1986, Sempozyum Bildirileri.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Sezgin, F. (1998). Dil Bilgisinde Çağdaş Dilbilim Kuramlarının Önemi ve Türkçe Dil Bilgisi Kitaplarının Bu Açıdan Değerlendirilmesi, *Türkçenin Öğretimi ve Eğitimi Sempozyumu Bildirileri (5-6 Haziran 1998).* A.Ü. TÖMER Gaziantep Şubesi Yayınları.

TDK. (2005). *Türkçe Sözlük.* Ankara: TDK Yayınları.

Yıldız, C. (2003). *Ana Dili Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Türkçe Öğretimi.* Ankara: PegemA Yayıncılık.